

JURISTES A LES CORTS CATALANES DE L'EDAT MODERNA¹

Sebastià SOLE I COT
Universitat de Barcelona

SUMARI

1. La participació dels juristes en les Corts catalanes. 1.1. Els advocats dels braços. 1.2. Els «advocats» del rei. 1.3. Els notaris dels braços. 1.4. Els notaris del rei. 1.5. Juristes entre els membres dels braços. 1.6. Advocats al servei dels membres dels braços. 1.7. Jutges de greuges. 1.8. Suplicants que acudien *de motu proprio* a la Cort General.—2. La literatura jurídica sobre la Cort General.—3. L'assessorament jurídic dels assistents a les corts: examen de les consultes sobre les *Instruccions* de la Vila de Perpinyà als seus síndics a la Cort de Montsó de 1585. 3.1. Les *Instruccions* de la Vila de Perpinyà als seus síndics a la Cort de Montsó de 1585. 3.2. La consulta de micer Paulo Pla sobre les dife-

¹ Vull fer constar el meu agraïment a la professora Eva Serra i al seu equip (Joan Pons i Alzina, Miquel Pérez Latre, Pere Gifre, Josep M. Bringué i Gerard Mari) pels documents inèdits i treballs en premsa que m'han facilitat per elaborar la present comunicació, documents que seran publicats pròximament dins l'edició de la documentació de la Cort de Montsó de 1585; així com els agraeixo també l'intercanvi d'opinions que he tingut amb ells i amb els professors Oriol Oleart —un dels qui més bé coneix la institució que ens ocupa, que no ha pogut participar en aquest Congrés— i Josep Capdeferro amb motiu de la preparació del treball present. I també al professor Tomàs de Montagut pel suport i estímul que sempre m'ha donat. Aquesta comunicació s'ha realitzat dintre del projecte d'investigació intitulat *Los juristas y el Derecho en la Corona de Aragón (siglo XIII a XVIII)*, ref^a BJU 2000-0971, trienni 2000-2002, del Ministerio de Educación y Cultura, Secretaría de Estado de Educación, Universidades, Investigación y Desarrollo, Dirección General de Enseñanza Superior e Investigación Científica, projecte dirigit pel Dr. Tomàs de Montagut, catedràtic d'Història del Dret de la Universitat Pompeu Fabra.

rents *Instruccions* de la Vila de Perpinyà als seus síndics a la Cort de 1585.—4. Conclusió.—5. Bibliografia citada.

El Dret, en les seves diverses manifestacions i fonts (lleis generals i municipals, pactades i unilaterals; costums; doctrina dels doctors; privilegis...), tenia una gran importància i consideració en la vida política i social de Catalunya. El sistema jurídic i polític era marcadament historicista: les lleis i costums, com més antigues, més prestigi tenien i més respecte mereixien; els precedents tenien una gran força. És per tot això que els juristes jugaren un paper rellevant en la vida política i social catalana, i que, lògicament, tingueren una intervenció important en les corts. Les actuacions d'aquestes, de les que en sortien les lleis supremes de Catalunya, tenien un elevat nivell jurídic i hi participaven, de diverses maneres, els juristes més importants del país. Enumerarem tot seguit aquestes diverses formes de participació.

1. LA PARTICIPACIÓ DELS JURISTES EN LES CORTS CATALANES

1.1. Els advocats dels braços²

Juristes com a tals al servei dels braços en la Cort hi havia, principalment, els advocats. Cada braç elegia els seus. El braç reial, a la Cort de Montsó de 1585, en va elegir i nomenar 3 d'entre els seus mateixos síndics —un de Barcelona (Miquel Sarrovira, l'autor del conegut i copiat compendi sobre el procediment de la Cort General), un de Lleida (Nicolau Freixenet), i el de Cervera (Jeroni Jorba)—, però podien ésser externs; el braç eclesiàstic també en va nomenar tres —que deduïm que eren d'estat eclesiàstic per tal com són anomenats *reverents*—, i el militar, només dos³, tot i ésser el braç més nombrós. Els advocats del braç reial eren nomenats amb la condició que no advoquessin contra cap universitat ni síndic del braç a fi d'evitar-hi dissensions⁴. Tot seguit prestaven el jurament següent:

² Prescindim ací dels advocats que, amb títols diversos i per conceptes diferents, estaven al servei de la Deputació del General, i que pensem que devien estar a les ordres dels braços com a principals de la Deputació, tot i que els braços semblen preferir —cal examinar, però, més documentació— els advocats que ells han nomenat. Vegi's el treball de J. CAPDEFERRO, *Els assessors ordinaris de la Diputació [...] als anys previs a la revolució de 1640*, i, del mateix autor, *Una aproximació a l'activitat dels assessors ordinaris de la Diputació del General de Catalunya al segle XVII*.

³ E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...]. Procés familiar del Braç Reial*, p. 498.

⁴ Si més no, així ho disposa l'acte d'elecció i nomenament del braç reial a la Cort de 1585 (E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...]. Procés familiar del Braç Reial*, p. 39).

«Juren los advocats que donaran bo, sa e verdader consell, e sa e bon enteniment, e [a?] utilitat de la cosa publica del present Principat de Catalunya, e que tindran secretes les coses en què entrevindran.

Jurarunt etiam deliberationem predictam, in predicta eorum electione suprafactam promittentes contra eandem non facere nec venire in manu et posse dicti et infrascripti notarii et scribe.»⁵.

Els dits advocats tenien per funció, com és obvi, assessorar jurídicament els braços en totes les seves actuacions dins la Cort. En un sistema tan historicista, o, si es vol, de tant de pes dels precedents, qualsevol dificultat o dubte que es plantejava feia que els braços encomanessin als seus advocats que cerquessin què s'havia fet en corts anteriors⁶. Però això també passava en totes les institucions polítiques i socials de l'època.

A la Cort de 1599 si més no, en la comissió de constitucions hi participaren, a més dels 6 comissionats de cada braç, un advocat per braç⁷.

Pel que fa a la remuneració llur, a l'acabament de la Cort de 1585 *los tres staments* deliberen pagar als seus advocats un total de *sis-cents florins d'or a rahó de setze sous y sis dinés per quiscún florí*, dels quals es pagaran dos-cents florins als advocats de cada braç repartits entre ells segons el temps que han servit el braç i no segons el nombre dels advocats del braç⁸. També els braços ordenaren satisfer als advocats, *ultra del salari antich pagat per dues terces per mes a quiscú* —és a dir, segons el temps que l'havien servit—, *se'ls done a quiscú, no havent o no comptant sinó dos per bras, CL lliures*⁹.

⁵ E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...] Procés familiar del Braç Reial*, p. 39.

⁶ Pere GIFRE I RIBAS, «Introducció», in E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...] Procés familiar del Braç Militar*, Barcelona 2002, pp. IV-V.

⁷ J. ARRIETA, *El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas*, p. 251.

⁸ El temps que el van servir apareix dividit, en la *lletra de salari*, per regular-lo, en terces i mitges terces (E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...] Procés familiar del Braç Reial*, pp. 498-499). Segons Alcover & Moll, una «terça» és *la tercera part d'una quantitat a pagar en tres lliuraments*, si bé també pot ésser un pagament fraccionat altrament però, ens sembla, en imports iguals (ALCOVER & MOLL, *Diccionari...*, s.v. *terça* § 4).

⁹ E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...] Procés familiar del Braç Reial*, pp. 494 i 499-500. En el cas del braç eclesíastic, un dels advocats percep íntegrament les 150 ll. i dos se les reparteixen —una terça a un i dues a un altre— en proporció al temps que l'han servit.

També foren remunerades les persones que actuaren d'habilitadors, promovedors, notaris, etc., alguns o molts dels quals eren juristes. L'import i els destinataris de totes aquestes remuneracions consta en els manaments de pagament que els braços expedeixen als diputats i oïdors del General, i que són enregistrats als processos familiars (en el del braç reial, *op. cit.*, pp. 498-501; en el del protonotari de la mateixa Cort, E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...] Procés del Protonotari*, pp. 88 i ss.).

1.2. Els «advocats» del rei

Hem intitulat aquest epígraf *Els «advocats» del rei* per remarcar el paral·lisme amb la funció dels *advocats dels braços* examinada en l'epígraf anterior, però hem d'advertir d'antuvi que el rei era assessorat jurídicament per una colla de ministres i secretaris lletrats que no rebien el nom d'advocats —només en el cas dels advocats fiscals i dels advocats fiscals patrimonials dels diferents organismes reials—. També hem de senyalar dues diferències més: aquests juristes —ministres i secretaris— al servei del rei exercien aquests oficis amb una certa permanència —per això i pel salari i emoluments que tenien se'n deien oficis— que fins podia arribar a ésser amb caràcter vitalici i, en algun cas excepcional, hereditari; mentre que els advocats dels braços ho eren per a una cort determinada (i probablement amb caràcter precari *durante beneplacito* del braç que els elegia); d'altra banda, els advocats dels membres dels braços —ciutats, capítols...—, permanents o ocasionals, que assessoraven, com veurem més endavant, les actuacions dels seus principals en les corts, no hi participaven directament. L'altra diferència que creiem veure-hi, i que caldria contrastar, és que els ministres del rei en les corts solien actuar amb més independència del seu principal que no pas els advocats i d'altres càrrecs dels braços.

En les corts, assisteixen el rei en la defensa dels seus interessos els ministres —lletrats¹⁰— dels seus consells —principalment del d'Aragó¹¹ i de les diverses sales de l'Audiència, que a mesura que avança l'E. Moderna cada vegada s'hi impliquen més, sobretot els del primer¹²—, alguns dels quals, si no tots, es desplaçaven a la localitat on se celebrava la Cort General¹³; els dits ministres dictaminen sobre les súpliques o propostes dels braços¹⁴ i participen

¹⁰ Segons una constitució de la Cort de 1493, a la Reial Audiència hi havia d'haver *vuyt juristas solemnes Doctors o licenciatos en Dret Canònic o civil* (CYADC I, 1.28.1, p. 80); aquests ministres o oïdors eren els anomenats *doctors de l'Audiència* en el llenguatge jurídic corrent i en les mateixes constitucions que els regulaven i pels títols i veus dels índexs de les referides CYADC. Els ministres lletrats del Consell d'Aragó —on no tots ho eren, de lletrats— eren anomenats *regents* (J. ARRIETA, *El Consejo Supremo de la Corona de Aragón (1494-1707)*, pp. 360-361; V. FERRO, *El dret públic...*, p. 44).

¹¹ Arrieta remarca que, en la Cort de 1585, el Consell d'Aragó hi participa en ple (p. 249). Els seus informes al rei sobre les peticions dels braços són gairebé sempre en sentit contrari al que els braços demanen, postil·la Arrieta (J. ARRIETA, *El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas*, p. 255). El mateix autor apunta que la suma acordada lliurar en el capítol de les remuneracions pels braços al Vice-canceller i al Regent Sabater, del Consell d'Aragó, va poder influir en el final feliç de la Cort de 1599 per als catalans (*op. cit.*, p. 253).

¹² J. ARRIETA, *El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas*, passim.

¹³ Arrieta, en el treball esmentat, enumera molts dels ministres reials que van participar d'aquesta manera en les corts de l'Edat Moderna.

¹⁴ Així ho afirma Mateu i Sanç al seu *Tratado de la celebración de Cortes Generales del Reino de Valencia*, p. 221, citat per J. ARRIETA, *El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas*, p. 250, i n. 31.

de diverses maneres en el desenvolupament de les corts¹⁵. A l'E. Moderna destaca la intervenció del Vice-canceller, resident habitualment a la Cort reial i de més importància política que el Canceller —malgrat el nom—, que resideix a Barcelona; l'un i l'altre han d'ésser juristes per disposició de les constitucions de Catalunya¹⁶. El Vice-canceller és el cap de la Cancelleria a la Cort i president del Consell d'Aragó, i en la documentació de les corts és designat sempre pel càrrec i no pel nom de la persona que n'és titular, la qual cosa, segons Arrieta, reforça el caràcter institucional de les seves intervencions¹⁷; en les corts, és sempre el president dels tractadors reials i l'interlocutor reial per excel·lència amb els braços, en recull les peticions i els hi dóna la resposta reial¹⁸. També assisteixen el rei els responsables de l'economia reial al Principat —Batlle General, Mestre Racional, i oficials seus—, assistència necessària, entre d'altres coses, per a la negociació del servei que el rei demana¹⁹, però aqueixos no sempre ni regularment eren juristes.

Alguns dels ministres del rei participaven a més a més de manera diguem-ne «oficial» en la cort general, és a dir, no únicament com a consellers àulics del rei, i, doncs, són esmentats en els processos de les corts, com a habilitadors, tractadors i jutges de greuges, per la qual cosa percebien una corresponent remuneració del General i són esmentats un per un, amb noms i oficis, en l'ordre d'expedició de les lletres de salaris, cauteles, etc., que figuren als diferents processos familiars²⁰.

Un nombre significatiu dels jutges de l'Audiència foren ennoblits o ja eren nobles —en proporció creixent; gairebé tots, a primers del segle XVIII—, i com

¹⁵ En la de 1599, celebrada a Barcelona, intervingueren 5 doctors de l'Audiència per aconseguir la retirada de dissentiments (J. ARRIETA, *El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas*, p. 251).

¹⁶ El Canceller ha d'ésser *notable persona Eclesiàstica, graduada en Dret Canònic o civil* —una excepció a la prohibició general que els clergues exercissin oficis reials, com també n'estaven exceptuats els oficis de lloctinent general i de doctors de l'Audiència (FERRO, *El dret públic...*, p. 324)—, i el Vice-canceller, *persona seglar Doctor, o jurista solemnes, experts en los Furs, Constitucions, e altres leys dels Regnes e terras del dit Senyor Rey* (CYADC —1704—, I, 1.29.4, p. 97, cap. I de la Cort de 1422; vid. FERRO, *El dret públic...*, pp. 45 i 59). Ja les *Ordenacions de [...] sobre lo regiment de tots los officials de la sua Cort*, de Pere el Cerimoniós, de 1344, contenen disposicions similars (P. DE BOFARULL, *Procesos de las antiguas Cortes...*, tom V, pp. 109 i 115).

¹⁷ J. ARRIETA, *El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas*, p. 246.

¹⁸ J. ARRIETA, *El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas*, pp. 247-248.

¹⁹ J. ARRIETA, *El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas*, pp. 248-249.

²⁰ P.ex., pel que fa a la Cort de 1585, vid. E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...] Procés familiar del Braç Reial*, pp. 494 i 499-500; per a les Corts de 1537 i 1564, vid. J. ARRIETA, *El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas*, pp. 248 i 249. Són oficis del més alt nivell institucional de la Corona a Catalunya: Canceller, Vice-canceller, regents, doctors, Batlle General, Mestre Racional...

a tals pertanyien al braç militar, i haguessin pogut prendre part a les corts com a membres del braç i no únicament com a assessors del rei si no els ho privés precisament la seva condició d'oficials reials²¹. Pere Molas ens informa que, a la Cort de 1599, eren una dotzena els membres del braç militar que en un moment o altre havien estat jutges de l'Audiència; i, a les de 1626 i 1701, eren de 20 a 25²². En contra d'una opinió derivada de les lluites polítiques de l'època, la historiografia actual remarca els esforços dels doctors de l'Audiència per compatibilitzar el servei al rei amb la fidelitat a la terra i a les constitucions, i la inexistència d'una fractura social i amb prou feines política entre els homes del rei i els homes de la Generalitat²³.

Desconec si, a més a més, el rei contractava advocats particulars per assessorar-se.

1.3. Els notaris dels braços

Els notaris, com en totes les institucions, eren també imprescindibles en la Cort General. Els notaris no eren considerats juristes a l'Antic Règim perquè no tenien estudis de Lleis ni de Cànon i perquè eren considerats uns mers copistes de fórmules, menyspreats pels advocats (d'aquí ve que, als segles XIX i XX, quan els notaris ja són llicenciats, es posin, als encapçalaments dels seus papers, «advocat i notari» per donar-se més llustre). Però nosaltres, en el treball present, inclourem els notaris dintre dels juristes perquè no hi ha dubte que és una professió jurídica, perquè els notaris de les poblacions importants tenien una bona preparació i un bon fer jurídics, i perquè alguns notaris —no sabríem dir en quina proporció, però en cap cas menyspreable— tenien uns bons coneixements teòrics del dret²⁴.

Cada braç elegia i nomenava un notari —'notaris' i o 'escrivans', els anomenen els processos de Cort²⁵—, que, a diferència dels advocats, era sempre

²¹ P. MOLAS, *La Reial Audiència...*, pp. 192 i 195.

²² P. MOLAS, *La Reial Audiència...*, p. 195.

²³ ELLIOTT, *La revolta catalana...*, pp. 81-82, 268-269, 280, 359-360, 392, 394-395; P. MOLAS, *La Reial Audiència...*, p. 195.

²⁴ Vid. S. SOLÉ i P. VERDÉS, «L'aportació dels notaris a la societat catalana en els camps del dret, la història, la literatura i la política», in J. M. SANS i TRAVÉ (coord.), *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, Barcelona, 1994, § 2.

²⁵ En els processos, si més no en el del braç reial de la Cort de 1585, són anomenats indistintament notaris i escrivans; però els qualifiquen o qualifica de 'notaris públics' per referir-se al seu ofici fora de la Cort, i els anomena amb certa preferència 'escrivans', però també 'notaris' i «notaris i escrivans», per referir-se a la seva funció dins la Cort (vid., p. ex., E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585)* [...]. *Procés familiar del Braç Reial*, pp. 7, 39, 321, 494, 500...).

extern al braç (pensem en la necessària imparcialitat i objectivitat dels notaris —ben al contrari dels advocats—, que no podien, com no poden avui, donar fe de les coses en què són part interessada; i pensem també en la inacabable tasca dels notaris dels braços mentre durava la Cort, incompatible amb la participació simultània en els debats), i que autoritzava totes les actuacions del braç i les de la Cort que convingués. Per aquest motiu era el primer ofici que els braços elegien i nomenaven tan bon punt constituïda la Cort, perquè així el notari nomenat ja podia autoritzar les eleccions i nomenaments amb què cada braç començava els seus treballs. A la Cort de 1585, el braç reial, com era costum, va elegir per notari Miquel Joan Cellers, notari reial i públic de Barcelona i escrivà major del Consell de la Ciutat; la fórmula del seu jurament, *in manu* del president del braç, va ésser simplement *que bé y lealment se haurà en son offici*²⁶. I tot seguit, al procés, hi ha el jurament dels síndics, dels porters, dels advocats, del cerer..., tots *in manu et posse* del notari del braç.

Oriol Oleart, que ha estudiat els notaris dels braços, recull la fórmula del jurament del notari del braç eclesiàstic: *jure de bé y lealment haver-se en son offici y que tindrà segret todas las cosas que en lo present estament se tractaran*²⁷.

Els notaris dels braços tenien escrivents, anomenats a vegades joves, ajudants, etc., dels notaris²⁸, que s'encarregaven de la material escriptura de les actuacions i que en alguns casos actuaven com a substituïts jurats²⁹. Diu Oleart que aquests amanuenses no eren nomenats pels braços ni el General no els pagava cap salari³⁰ (però, pel que fa al sou, acostumaven a rebre una quantitat com a compensació pels serveis fets, les despeses tingudes i les malalties i incomoditats sofertes³¹), sinó que, com passava a les cúries, universitats, notaries públiques..., eren els notaris els que els elegien i pagaven —el seu sou ja incloïa aquesta càrrega, si més no en altres institucions—, i els que també responien de la seva fidelitat i perícia.

²⁶ E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...]. Procés familiar del Braç Reial*, p. 7.

²⁷ Oriol OLEART, *Els notaris dels braços de la Cort General de Catalunya al segle XVII*, p. 189.

²⁸ Vid. p. ex. E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...]. Procés familiar del Braç Reial*, p. 321.

²⁹ Loc. cit. n. 47. En un cas hem llegit Salvador Mir, *notari ajudant del bras real* (E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...]. Procés familiar del Braç Reial*, p. 322), però es tracta sens dubte d'un ajudant de notari (vid. *op. cit.*, p. 500).

³⁰ O. OLEART, *Els notaris...*, p. 193.

³¹ E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...]. Procés familiar del Braç Reial*, pp. 321-322. Per aquests conceptes, la Cort manà que els paguessin 25 ducats de moneda barcelonesa a cadascun; més endavant, la Cort disposà que se'ls paguessin, també a cadascun, 20 lliures *a més de sos salaris* (però això no vol pas dir que el General els pagués cap salari) pels treballs i molèsties suportats (loc. cit., pp. 494 i 499-500). Diríem que són dues retribucions diferents per tal com, en el procés, s'ordenen amb dues cauteles diferents.

A la Cort de 1585, els notaris de cada braç van cobrar, cadascun, 100 lliures de moneda barcelonesa; i, cadascun dels 3 respectius *escrivents* y *ajudants dels notaris*, 20 lliures de la mateixa moneda³². A més a més, sembla que els notaris reberen 14 rals per dia de dietes³³, però no hi consta la quantitat total ni hi hem vist lletra de salari o cautela. Oleart ens informa que a la Cort de 1563-64 van tenir assignada una remuneració suplementària pels grans treballs fets³⁴.

El mateix Oleart ens informa que el capítol 13 del redreç de la Cort de 1552 fixava un preu fet com a paga dels notaris per la còpia de cada procés, mentre que la Cort de 1585, per tal com *se sia vist per experiència que per tenir lo salari cert poria ser que alguns dels scrivans passats y son estats negligents en continuar extensament les coses y actes dels braços, del que no poch dany ha redundat y redunda a tota la cort*, fixava un preu per pàgina amb línies i diccions per línia taxats insequint el mateix criteri de les constitucions per als processos civils i criminals³⁵. L'esmentat capítol devia fer el seu efecte, perquè el dit autor observa que, a partir d'aquell any, els processos familiars passen de tenir de tres-cents a quatre-cents fulls de mitjana a tenir-ne més d'un miler, i que les còpies acomplien els requisits de línies i de diccions³⁶. Caldria examinar si, en els processos de corts anteriors, les còpies contenien el mateix nombre de línies i de diccions o un altre.

Cada notari confegia el procés de cort del braç, per a la qual cosa tenien a la vista els processos de corts anteriors³⁷. Durant el s. XVI, mitjançant capítols del redreç es prengueren mesures perquè els notaris lliuessin als diputats els processos de les corts enllestides, cosa que sovint no feien o no feien a temps³⁸. Segons Oleart, els arxius testimonien positivament l'eficàcia d'aitals mesures.

El notari deixava la documentació que era sota la seva custòdia en una caixa, la clau de la qual la solia guardar el porter del braç. Dintre d'aquesta documentació hi havia, si més no el 1585, els processos de corts anteriors³⁹

³² Que s'afegirien als 25 ducats que la Cort havia disposat de pagar-los primerament (vid. supra, p. 741, n. 31).

³³ E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...] Procés familiar del Braç Reial*, p. 494.

³⁴ O. OLEART, *Els notaris...*, p. 194.

³⁵ O. OLEART, *Els notaris...*, pp. 190-192 i 269-270; CYADC (1704) I, 4.9.11, pp. 269-270.

³⁶ O. OLEART, *Els notaris...*, p. 192.

³⁷ O. OLEART, *Els notaris...*, p. 190.

³⁸ O. OLEART, *Els notaris...*, pp. 190-191.

³⁹ O. OLEART, *Els notaris...*, p. 192. A la Cort de 1599, el braç eclesiàstic demana als deputats els processos anteriors, i els hi trameten des de la de 1510, 9 processos en total, però no hi ha el de l'última, del 1585 (ACA, Generalitat, sèrie N, vol. 1049, foli. 22; dec aquesta informació a Josep Capdeferro).

—que segons el capítol 13 del redreç de la Cort de 1552 havien d'èsser *tresllats autèntics* [...] *al manco deu de aquells de les corts mes proppassades*⁴⁰—, que li servien de model (al notari i suposem que, en general, al braç).

Oleart enumera les diverses funcions que duïen a terme, entre les quals, a més de redactar les actuacions, hi havia les de prendre els juraments, prendre part en ambaixades, recollir documents o sol·licitar-los, concordar capítols i documents amb els notaris dels altres braços, taxar salaris diversos, llegir documents, expedir certificacions⁴¹. Oleart remarca que, pels seus coneixements —i, hi afegiríem nosaltres, per les funcions que duïen a terme i per la seva situació—, els notaris dels braços devien exercir un paper d'*assessorament* més enllà de *la mera assistència tècnica*⁴², en el qual assessorament devia sobresortir la cerca de precedents, tan preuats en el sistema jurídic i polític de l'època.

1.4. Els notaris del rei

El rei comptava, en les corts, com a notaris, amb el Protonotari i el seu lloctinent —que autoritzen el procés dit «del Protonotari»—, i els secretaris reials⁴³ ordinaris i extraordinaris, tot i que la funció de tots aquests era tant o més política que tècnica o documental. Creiem que en la redacció de la documentació hi havien d'intervenir els notaris i escriptors de la Cancelleria, però, de moment, no ho podem assegurar.

El Protonotari, antic cap «tècnic» de la Cancelleria Reial, havia esdevingut, a l'Edat Moderna, un dels primers personatges polítics de la Cort del rei —on residia i dirigia la Cancelleria General de la Corona d'Aragó, dita «Cancelleria gran»⁴⁴— pel que fa als afers de la Corona d'Aragó, substituint en algunes funcions el Vice-canceller; Arrieta l'anomena *el más calificado de sus secretarios* (del rei)⁴⁵. Era el Protonotari qui llegia la proposició reial als braços, prenia el jurament de la Cort General, llegia les constitucions i els capítols aprovats, i autoritzava el procés que contenia totes les actuacions del rei relatives a la Cort i les dels braços adreçades al rei⁴⁶, procés que, segons el rei, és el

⁴⁰ O. OLEART, *Els notaris...*, p. 207.

⁴¹ O. OLEART, *Els notaris...*, pp. 192-193.

⁴² O. OLEART, *Els notaris...*, p. 194.

⁴³ Vid., p. ex., E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585)* [...]. *Procés familiar del Braç Reial*, p. 499.

⁴⁴ FERRO, *El Dret Públic...*, pp. 46 i 60.

⁴⁵ J. ARRIETA, *El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas*, p. 246.

⁴⁶ Aquest procés alguns historiadors l'anomenen *comú* perquè conté les actuacions del rei que afecten els braços i les actuacions dels braços adreçades al rei, però no conté les altres actua-

que val en cas de discrepància amb els altres processos⁴⁷. Malgrat la funció tècnica o documental que suggereix el nom de l'ofici i que indiquen les funcions enumerades, en realitat les seves funcions, tant a la Cort reial com a la Cort General, eren polítiques i de primera magnitud, i intervenia de manera destacada en totes les negociacions de la Cort General, com evidencien Elliott⁴⁸ i Arrieta⁴⁹.

La Cancelleria Reial del Principat de Catalunya (anomenada «Cancelleria xica»⁵⁰), a Barcelona, encara que tingués al capdavant el Canceller, era de fet governada pel Lloctinent de Protonotari⁵¹, que era el responsable de la bona redacció, tramitació i custòdia de la documentació. El dit Lloctinent de Protonotari residia, com el Canceller, a Barcelona; però, al contrari del que passa amb els noms dels oficis de Canceller i Vice-canceller, és a la Cort, com hem vist, on hi ha el Protonotari, mentre que a Barcelona hi ha només el seu Lloctinent —que Ferro qualifica de «representant» del primer⁵²—, i, doncs, encara amb més motiu que en aquell cas, a les corts, la presència del Protonotari oculta sovint en la documentació la presència —cas d'ésser-hi, i en tal cas, les actuacions— del seu Lloctinent.

No consten tampoc en els processos del Protonotari —si més no en el de la Cort de 1585— que el rei elegís notaris *ad hoc* per a cada Cort General, com sí que feien els braços. El Protonotari i el seu Lloctinent tenien a les seves ordres els escrivans de manament i de registre, els notaris reials substituïts, els escriptors, i d'altres subalterns de les cancelleries gran i xica, que escripturarien les actuacions del rei però que no apareixen en la documentació que hem examinat.

cions dels braços, que són als processos familiars respectius. Vegi's l'edició del Procés del Protonotari de la Cort de 1585 (E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585)* [...]. *Procés del Protonotari*, Barcelona 2001), amb una introducció de Miquel Pérez Latre que descriu les funcions i la importància de l'ofici.

⁴⁷ Amb motiu del conflicte per les constitucions canviades pel rei després de la Cort de 1585, el Consell d'Aragó respon que el procés del Protonotari és l'únic que val per tal com aquest es l'*escribano de la Corte* (consulta d'11-3-1587, ACA, Consell d'Aragó, llig. 1350, doc. 21/1, citat per J. ARRIETA, *El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas*, p. 249 i n. 21). Naturalment, aquest és un argument discutible i interessat políticament; des d'un punt de vista jurídic, la fe pública notarial és només una presumpció de veracitat *iuris tantum*, i, doncs, destruïble mitjançant proves, si bé hauran d'ésser proves d'una certa qualificació; en aquest cas, diríem que una escriptura del protonotari té més credibilitat que la de qualsevol altre notari, però no quan són diverses les escriptures de diferents notaris que contradiuen la del protonotari i o hi ha testimonis diversos i de certa consideració social. Però el problema no era jurídic sinó polític, de poder.

⁴⁸ ELLIOTT, *La revolta catalana...*, passim.

⁴⁹ ARRIETA, *El Consejo...*, p. ex., pp. 253 i 255.

⁵⁰ FERRO, *El Dret Públic...*, p. 46.

⁵¹ FERRO, *El Dret Públic...*, p. 60.

⁵² FERRO, *El Dret Públic...*, p. 42.

1.5. Juristes entre els membres dels braços

Els membres dels braços podien ésser accidentalment juristes de formació i professió. En el braç eclesiàstic era on la proporció de juristes havia d'ésser més alta, atesa la condició de doctors en Cànons o *utriusque iuris* de la majoria de bisbes i canonges. En el braç reial, de les dades aportades per Eva Serra sobre els síndics de Perpinyà —la vila catalana més important després de Barcelona— i del conjunt de les viles rosselloneses a les corts de 1515 a 1626, deduïm que la proporció d'advocats entre els síndics de la capital rossellonesa seria d'un 5% sobre el total, proporció que es redueix a menys de la meitat per al conjunt de les viles del Comtat; i la proporció de notaris, d'un 3% dels síndics del conjunt de les viles⁵³, proporció que possiblement, a la inversa del que passa amb els advocats, es reduiria en el cas de la capital. El braç militar, que originàriament tindria una proporció inferior de juristes, l'augmenta al llarg de l'Edat Moderna: Pere Molas afirma que, al segle XVII, eren uns 110 els militars doctors en Lleis, la qual cosa és una proporció no gens menyspreable, i que *els cavallers que haguessin estudiat lleis [era un] fet més comú al principi del segle XVIII que no pas cent anys abans*⁵⁴; en diverses corts del segle XVI trobem, en el braç militar, Lluís de Peguera, doctor de l'Audiència, per la seva condició de cavaller⁵⁵.

A més a més d'advocats, els dits síndics juristes podien exercir un útil paper com a habilitadors, tractadors, promovedors, però especialment com a membres de determinades comissions, com p. ex. les comissions que «combinaven», redactaven i negociaven les propostes de constitucions i dels capítols del redreç. Per això és interessant de saber quants juristes hi havia a les diferents corts, i quins n'eren elegits per als diferents càrrecs i comissions.

⁵³ Diu Eva Serra: *Només conec la condició social o l'ofici d'una tercera part dels síndics rossellonesos [...]; pel que fa a Perpinyà [...] són burgesos honrats la meitat del conjunt de la representació de les Corts celebrades entre 1515 i 1626. Si la referència és al conjunt de la representació rossellonesa, aleshores el percentatge de burgesos honrats és menor — no arriben a la quarta part (21'87%)— ; entorn del 10% d'aquests burgesos honrats eren homes de lleis. La condició de mercaders dels síndics de Perpinyà s'aproxima al 29%, i per al conjunt dels síndics rossellonesos la condició notarial és de poc més del 3%* (E. SERRA, *Perpinyà, una vila...*, p. 575).

⁵⁴ P. MOLAS, *La Reial Audiència...*, p. 195.

⁵⁵ Tomàs DE MONTAGUT I ESTRAGUÉS, «Estudi introductor», in Lluys de PEGUERA, *Practica, forma y estil de celebrar Corts Generals en Cathalunya*, pp. XIV-XX. Peguera va ésser advocat fiscal de la Capitania General, assessor del portantveus de general governador (març de 1579 a maig de 1582), i doctor de l'Audiència (maig de 1581 fins a la seva mort, el 1610) (MONTAGUT, *op. cit.*, pp. XV-XVII): durant aquest llarg període, Peguera estava afectat per la prohibició de participar en les sessions dels braços a les corts als oficials reials, per la qual cosa, en tot cas, només pogué participar en les corts que se celebraren com a tal oficial reial.

1.6. Advocats al servei dels membres dels braços

Ens consta que algunes universitats amb dret a assistir a Cort contractaven o recorrien a advocats per tal de redactar més bé les seves peticions i negociar-les més eficaçment amb els altres braços i amb el rei⁵⁶. A la Cort de Montsó de 1585, la vila de Perpinyà sotmeté les seves instruccions a l'opinió de, si més no, Paulo Pla, prestigiós (políticament i jurídica) canonge de Barcelona, membre del braç eclesiàstic en aquella Cort com a abat comendatari de Sant Pere de Galligants, monestir del raval de Sant Pere de la ciutat de Girona⁵⁷, i que és un dels que la Cort va comissionar per *apuntar y ordenar els Capítols de les Constitutions fetes per la bona administració de justícia*, per la qual cosa rep, en concloure's la Cort, la remuneració de 100 lliures⁵⁸, el doble que els altres membres de tal comissió, la qual cosa indica la transcendència del personatge i de la comissió encomanada. Tot i que en la seva consulta esmena i millora sovint les *Instruccions* de la Vila als síndics, hem de dir que les dites *Instruccions* ja havien estat prèviament redactades amb gran cura jurídica, la qual cosa vol dir que els cònsols de la vila que eren juristes i o els advocats al seu servei ja hi havien intervingut.

La vila de Tuïr, una de les més riques i poblades del Rosselló després de Perpinyà i també amb dret a assistir a corts, tenia com a advocat el prestigiós jurista Jaume Càncer⁵⁹.

1.7. Jutges de greuges

Els provisors o reparadors de greuges eren designats paritàriament pel rei i pels braços per donar satisfacció als greuges de la terra. Tot i que no havien d'observar les formalitats del judici ordinari, per la naturalesa de les causes que havien d'entendre i per la forma judicial del seu procediment i conclusió⁶⁰ eren els

⁵⁶ Vid. infra, p. 751 i n. 81.

⁵⁷ On probabilíssimament no residia però que percebria les rendes de tal dignitat (vid., sobre aquesta institució a l'època, N. SALES, *Els segles de la Decadència...*, vol. IV, pp. 49 i 450-451; i GEC, ss.vv. *comendatari i abat comendatari*). Una amplia esbós biogràfic sobre Paulo Pla en un treball de Miquel PÉREZ LATRE, «Dogmatitzadors de males doctrines». *Els juristes i les institucions en una època de torbacions (1563-1602)*, en preparació de publicació, § *Paulo Pla*, pp. [375-377]; agraeixo a aquest autor l'amabilitat de fer-me arribar fotocòpia de l'epígraf dedicat a micer Paulo Pla.

⁵⁸ E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585)* [...]. *Procés familiar del Braç Reial*, pp. 494 i 501.

⁵⁹ Eva SERRA, *La sindicatura de Rafael Coll, síndic de Tuïr a les Corts catalanes de Barcelona del 1626*, 28 (1997), pp. 629 i 633.

⁶⁰ Oriol Oleart, que ha estudiat aquesta institució en la seva tesi doctoral, ens diu que *el procés era, essencialment, el de dret comú* (O. OLEART, *La organització...*, p. 21, n. 51), i creiem que seria

juristes qui més bé podien dur a terme tal missió, per la qual cosa ho solien ésser tots o la majoria dels que nomenava el rei i molts dels que nomenaven els braços⁶¹.

1.8. Suplicants que acudien *de motu proprio* a la Cort General

Finalment, sabem que la celebració de la Cort General atreia al seu voltant una munió d'universitats, entitats, persones... sense dret a participar-hi però que aprofitaven la presència del rei i dels braços per presentar-hi documents i fer-hi sentir les seves súpliques⁶², que sovint trobem incorporats en algun o alguns dels processos familiars i les quals suplicacions podien ésser recollides en els capítols aprovats o els privilegis concedits. Pensem que també moltes d'aquestes peticions i dels documents que les expressaven serien inspirats pel consell i redactats per la ploma d'algun advocat.

2. LA LITERATURA JURÍDICA SOBRE LA CORT GENERAL

Malgrat la importància dels juristes en el sistema polític i jurídic de Catalunya, i el nombre i la qualitat de les seves obres relatives als diversos aspectes del dret i de les institucions, autors i obres han estat, en general, poc estudiats. Ací ens limitarem a senyalar els autors i les obres que han estudiat la institució de la Cort, i la historiografia que se n'ocupa⁶³.

l'anomenat «procés sumari indeterminat», caracteritzat per ser *breve, simpliciter et de plano, sine strepitu nec figura iudicii*. Vegi's, del mateix autor, *Els greuges de Cort a la Catalunya del s. XVI, i Las sentencias de «greuges»: un aspecto jurisdiccional...*

⁶¹ A la Cort de 1585, el rei va nomenar, per a jutges de greuges, el Canceller, dos regents la Cancelleria del Consell d'Aragó, el Regent la Cancelleria del Principat, el portantveus de general governador de Catalunya, l'advocat fiscal, l'advocat fiscal patrimonial, un doctor de l'Audiència i un secretari reial: tots eren juristes llevat, molt probablement, del portantveus de general governador. Dels tres jutges nomenats per cada braç, només consta que fossin juristes dos dels del braç eclesiàstic, però és possible que ho fossin també algun o alguns dels del braç reial (E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...] Procés del Protonotari*, p. 175).

⁶² E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...] Procés familiar del Braç Reial*, pp. XIII-XIV i XLVI-XLVII. Núria Sales ha estat una de les primeres historiadores, sinó la primera, en cridar l'atenció sobre la corrua d'institucions i persones que aprofitaven la celebració d'una Cort General per anar-hi a presentar les seves súpliques (vid., p. ex., N. SALES, *Diputació, síndics i diputats...*, p. 102; *Les institucions polítiques catalanes en vigílies de la seva abolició...*, p. 278, i *Abans del 1714: cap a una democratització de les institucions catalanes*, p. 103, recollits aquests dos darrers a *De Tuïr a Catarroja*, pp. 204 i 227-228; *Els segles de la Decadència...*, vol. IV, pp. 57-59 i 452).

⁶³ D'obres que tractin, en general, de la literatura jurídica catalana citarem, sense ànim d'ésser exhaustius: G. BROCA, *Historia del Derecho...*, i, del mateix autor, *Juristes i jurisconsults cata-*

Hem de distingir els autors que escriuen una obra sobre la Cort General de Catalunya, i aquells altres que s'hi refereixen ocasionalment en les seves obres —especialment quan tracten de les fonts del dret i de la seva eficàcia— o que només tracten algun dels seus aspectes.

Entre els primers hi trobem Jaume Callís⁶⁴ i Tomàs Mieres⁶⁵ (s. XV), Miquel Ferrer⁶⁶, Miquel Sarrovira⁶⁷, Lluís de Peguera⁶⁸ i Bernabé Serra⁶⁹ (s. XVI), i

lans dels segles XIV-XVII; S. SOBREQÜÉS, *Història de la producció...*; V. FERRO, «Los juristas catalanes de los siglos XVI y XVII», in J. ALVARADO, *Historia de la literatura jurídica...*, vol. I pp. 153-166. Obres que recullen, en general, aportacions de la doctrina jurídica sobre la institució que ens ocupa són, entre d'altres: V. FERRO, *El dret públic...*; J. EGEA, J. M. GAY, *Eficàcia de les normes a la tradició jurídica catalana...*; O. OLEART, *La Cort General de Catalunya: procediment i atribucions*, i *Els greuges de Cort a la Catalunya del segle XVI*.

⁶⁴ Jaume CALLÍS o Jacobus CALLICIUS (1370-1434), *Extragravatorium curiarum*. Imprès a Barcelona el 1518. És un tractat sobre la convocatòria i celebració de corts. Segons Brocà, *es una notabilíssima obra de derecho constitucional y en ella sobresale el deslinde de las facultades y privativas de las Cortes y del Príncipe* (G. M. DE BROCÀ, *Historia del Derecho de Cataluña, especialmente del civil...*, Barcelona, 1918, vol. I, p. 394 i nn. 9 i 11). Segons Oleart, *tots els autors posteriors parteixen, en una lectura que no sempre és de primera mà, de la completa obra de Callís*, i les obres d'aquests darrers *abracen punts o aspectes molt més concrets i parcials* (O. OLEART, *Organització...*, p. 22). Vid. també J. LALINDE, *La persona y la obra del jurisconsulto vicense Jaime Callís*.

⁶⁵ Tomàs MIERES (1400-1474), *Apparatus super Constitutionibus Curiarum generalium Cathaloniae*. Imprès a Barcelona el 1533.

⁶⁶ Miquel FERRER (1526-?), *Observantiae alicque huius regiae audientiae Cathaloniae [...], ad illius memoriam, olim repilogate, et nunc anno MDLXXXVI, propter curias generales novissime Montissoni anno MDLXXXV celebratas...*, s.a i s.l.

⁶⁷ Miquel SARROVIRA, *Cerimonial de Corts...*, Barcelona 1599. Sarrovira va escriure aquesta obra per encàrrec dels braços fet a la Cort de 1585 a ell, a l'abat Paulo Pla i a don Plegamans de Marimon (E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585) [...]. Procés familiar del Braç Reial*, pp. 75-76; ACA, Reial Patrimoni, Batllia General, classe 5^a A, vol. 20, Procés familiar del Braç Eclesiàstic, 19-7-1585, f. 45r_v; MONTAGUT, «Estudi introductori», in PEGUERA, *Pràctica...*, p. XXXI), però sembla que fou Sarrovira sol qui redactà l'obra *per la mort de dit Pla y moltes ocupacions de dit don Plegamans*, segons afirma ell mateix en sol·licitar a la Cort de 1599 que li sigui retribuïda la feina (Cort de 1599, Procés familiar del Braç Reial, 7-7-1599; ACA, Generalitat, sèrie N, vol. 1045, ff. 436v-437r; v. infra p. 755, n. 89), i únicament ell consta com a autor en la portada del llibre. Segons Montagut, *utilitza un esquema expositiu que denota, pels paral·lelismes existents, un coneixement de la sistemàtica del tractat de Callís* (loc. cit.).

⁶⁸ Lluís de PEGUERA (1540-1610), *Pràctica, forma y estils de celebrar Corts Generals en Catalunya...*, Barcelona, 1632. A diferència de Sarrovira, no tenim constància de si li fou encarregada l'obra o l'escribí *de motu proprio*; atesa la seva estreta vinculació amb l'administració reial, és fàcil que li fos encarregada l'obra pel rei però que després aquest se'n desentengués, sigui per la complicació creixent de les relacions de la monarquia amb el Principat, sigui perquè Peguera intentava compaginar la seva fidelitat al rei amb la fidelitat a la terra i a les constitucions i l'obra no resultés a plena satisfacció d'altres ministres del rei. Segons Montagut, Peguera degué acabar aquesta obra entre 1604 i 1610, any en què va morir, però no es va publicar fins al 1632 i a càrrec del General, tot i que era doctor de l'Audiència (T. de MONTAGUT, «Estudi intro-

Gabriel Berart⁷⁰ (ss. XVI-XVII). Alguns d'aquests hi havien participat, i parlaven, doncs, amb un bon coneixement pràctic de la institució⁷¹; d'altres havien assessorat els participants en les corts. En general, les seves obres foren escrites per facilitar i millorar el desenvolupament de la institució: no endebades els autors d'aquests segles han estat anomenats «els pràctics». Les obres de Sarrovira, Peguera i Berart no són obres de gran densitat doctrinal sinó que foren escrites i publicades amb la finalitat principal d'il·lustrar els assistents a les futures corts, cada vegada més rarament convocades, sobre el procediment de la institució⁷²; recordem el caràcter consuetudinari de moltes de les normes de procediment de les corts, i la importància dels precedents.

ductor», in PEGUERA, *Pràctica...*, pp. XXXII-XXXIII). Fou reeditada el 1701 també per ordre i a càrrec del General. La tingué molt en compte Capmany, que fins i tot, en la seva obra *Práctica y estilo de celebrar Cortes...* (Madrid, 1821) —que és una selecció de *fragmentos de les obres clàssiques* (O. OLEART, *Organització...*, p. 22)— li copià una part del títol (vid. SOLÉ I COT, *La Cort General a Catalunya...*, p. 163), i a través d'aquesta obra va arribar a diversos historiadors del s. XIX (OLEART, *Organització...*, p. 22 i nn. 66-67; vid. la comunicació de J. RIBALTA en aquest mateix Congrés, *Una «Constitució catalana» per a Espanya: la vindicació romàntica d'un passat imaginari*). Ha estat reeditada anastàticament el 1974 i 1998, aquesta darrera amb una introducció de Tomàs de Montagut.

Aquesta obra de Peguera mostra un bon coneixement de la de Callís, amb la que presenta *nombrosos paral·lelismes i punts de coincidència* especialment *quant a l'ordre dispositiu i el mètode de tractament* (MONTAGUT, *op. cit.*, pp. IL-LI). En canvi, no esmenta cap vegada l'anterior obra del seu coetani Sarrovira, amb la que presenta nombroses diferències, que senyala MONTAGUT (*op. cit.*, pp. XXXI i ss.).

⁶⁹ Bernabé SERRA, *Anotaciones [...] quae in curiis generalibus Cataloniae inter Brachia quandoque solent...* (citat per G. BROCA, *Historia del Derecho...*, p. 404). Era doctor de la Reial Audiència.

⁷⁰ Gabriel BERART (?-1640), *Discurso sobre la celebración de Cortes de los fidelísimos reinos de la Corona de Aragón, escrito por orden del Supremo Consejo de Aragón*, s.l., s.a. Era auditor general de l'Armada, consultor del Sant Ofici, i relator del Consell d'Aragó (BROCA, *Historia del Derecho...*, p. 412, nn. 3-4).

⁷¹ Callís era oficial reial i pertanyia al braç militar; va ésser habilitador, i jutge de greuges a la Cort de 1419 per part dels braços (J. LALINDE, *El pensamiento jurídico de Jaime Callís*, p. 110; CYADC, vol. III, 1.7.7, p. 15). Peguera i Sarrovira els trobem, entre d'altres, a la Cort de 1585 (E. SERRA, «Introducció» in *Cort General de Montsó (1585) [...] Procés familiar del Braç Reial*, p. XVI i d'altres), el primer com a persona de confiança del rei, habilitador reial i jutge de greuges càrrecs que repetí a la Cort de 1599; el segon, com a síndic de la ciutat de Barcelona al braç reial i advocat del braç (MONTAGUT, «Estudi introductori» in PEGUERA, *Pràctica...*, pp. XVII-XVIII i XXX-XXXI).

⁷² Així ho justifiquen els braços en fer l'encàrrec a Pla, Plegamans i Sarrovira (v. supra, p. 748, n. 67). V. Tomàs DE MONTAGUT, «Estudi introductori», in PEGUERA, *Pràctica...*, pp. XXX-XXXI i XXXIII-XXXIV. Oleart diu que tingueren *a la vista les informacions que proporcionaven els processos de Corts anteriors* (OLEART, *Organització...*, p. 22, n. 64).

Entre els segons podem citar, entre d'altres, Joan Pere Fontanella⁷³, Jaume Càncer⁷⁴, Antoni Oliba⁷⁵, Andreu Bosch⁷⁶, Francesc Grases⁷⁷, i autors esmentats en l'apartat anterior en altres de les seves obres⁷⁸. Senyalarem l'interès, per a la institució de la Cort General, de les obres sobre la jurisprudència de l'Audiència de Catalunya, especialment quan analitzen la naturalesa de les fonts del dret i la seva eficàcia⁷⁹.

3. L'ASSESSORAMENT JURÍDIC DELS ASSISTENTS A LES CORTS: EXAMEN DE LES CONSULTES SOBRE LES INSTRUCCIONS DE LA VILA DE PERPINYÀ ALS SEUS SÍNDICS A LA CORT DE MONTSÓ DE 1585⁸⁰

Cada vegada són més els estudis de què disposem sobre la preparació i elaboració de les peticions de les persones i universitats amb dret d'assistència a corts, principalment sobre les universitats del braç reial, que, en general, se solen considerar les més representatives del país dintre del conjunt dels braços.

⁷³ J. P. FONTANELLA (1576-1679), *De pactis nuptialibus...*, Barcelona 1612. Oleart enumera epígrafs d'aquesta obra relatius a la Cort General (O. OLEART, *Organització...*, p. 15, n. 6). Sobre fragments d'aquest autor en relació a la institució que ens ocupa, vid. J. CAPDEFERRO, *Joan Pere Fontanella: el dret al servei de la pàtria*, i J. L. PALOS, *Els juristes i la defensa de les constitucions...*

⁷⁴ Jaume CÀNCER (1559-1631), *Variarum resolutionum iuris cesarei, pontificii et municipalis Principatus Cathalonie*, Barcelona 1594. Vid. J. EGEA, «Les *Varia Resolutiones* i les *Allegationes Iuris* de Jaume Càncer».

⁷⁵ Antoni OLIBA (1534-1601), *De jure fiscali*, Barcelona 1600; Oleart enumera epígrafs d'aquesta obra relatius a la Cort General (O. OLEART, *Organització...*, p. 15, n. 6). Del mateix autor, *Commentariorum de actionibus...*, Barcelona 1606, amb reedició anastàtica a Barcelona el 1998 —amb el títol *Comentaris sobre «De actionibus»*— i introducció per C. J. Maluquer i A. Vaquer.

⁷⁶ Andreu BOSCH, *Summari, índex o epítome...*, Perpinyà, 1628; n'hi ha una edició anastàtica a Barcelona el 1972.

⁷⁷ F. GRASES I GRALLA, *Epítome o compendi de les principals diferències entre les lleys generals de Catalunya y los capítols del redrés o ordinacions del General de aquella*, Barcelona, 1711.

⁷⁸ Vid. O. OLEART, *Organització...*, p. 15, n. 6.

⁷⁹ No citarem ací ni els autors ni les obres; ens remetem a BROCA, *Historia...*, pp. 401-404, 409-419, i a A. PÉREZ MARTÍN et J.-M. SCHOLZ, *Legislación y jurisprudencia...*, pp. 279-324.

⁸⁰ Arxius Departamentals dels Pirineus Orientals (Perpinyà), 112-EDT-14, citats per Eva SERRA a *Perpinyà, una vila a Corts catalanes (Montsó, 1585)*, pp. 178-179 —en aquest treball, l'autora recull i comenta el contingut i significat de les *Instruccions*— i a *La sindicatura de Rafael Coll síndic de Tuïr a les Corts catalanes del 1626*, pp. 576-577; Eva Serra i Joan Pons han tingut l'amabilitat de facilitar-me una còpia dels documents, que els hi agraeixo; hom preveu que surtin publicats al volum V de l'obra E. SERRA (coord.), *Cort General de Montsó (1585). Montsó-Binèfar...*

En aquesta preparació i elaboració hi intervenien especialment els advocats, sempre per encàrrec i sota les ordres dels consellers municipals⁸¹. Nosaltres hem triat per analitzar ací, per la claredat amb què palesen aquesta intervenció i el seu interès, unes *Instruccions* de la Vila de Perpinyà als seus síndics a la Cort de Montsó de 1585; i una consulta, informe o dictamen del jurista Paulo Pla sobre les dites *Instruccions*, sobre unes segones, unes terceres, un suplement i unes cinquenes *Instruccions*, sobre els capítols del *nou Redrés*, i sobre uns *Instruccions fetes en Barcelona per micer Ayllà*⁸².

3.1. Les Instruccions de la Vila de Perpinyà als seus síndics a la Cort de Montsó de 1585

El document és encapçalat així:

«Memorial e instruccions de lo que per part de la Vila de Perpinyà se supplica y demana ésser proveït, statuït e ordenat en la present Cort, tant *per la reformació de la justícia, redrés, conservatió y augment de dita Vila, Comptats de Rosselló y Cerdanya, quant universalment per lo bé públic y utilitat comuna de Cathalunya*»⁸³.

Les *Instruccions* es pot dir que responen a aquest enunciat, si bé no amaguen que la preocupació principal dels seus autors manifestada en els seus 46 capítols (de les primeres *Instruccions*, si més no) és la *conservatió y augment de la Vila* i del Comtat del Rosselló (Rosselló, Conflent...; la Cerdanya queda molt lluny, i no se'n mostren gaire amics⁸⁴) i particularment l'extensió de la seva autoritat en aspectes determinats per tot o part de l'esmentat Comtat de Rosselló.

⁸¹ Vid., p. ex., J. CAPDEFERRO, *La participació de Girona a la Cort General de Catalunya de 1599*, esp. nn. 101 i 120, si bé, en aquest cas, no hi ha unes consultes o dictàmens posteriors com en el de Perpinyà que analitzarem.

⁸² Pere Ayllà era un advocat de pare perpinyanès que exercia a Barcelona (E. SERRA, *Perpinyà, una vila...*, p. 579, n. 15).

⁸³ No puc deixar d'admirar-me, per més lògic i natural que sigui, potser perquè estic més avesat a la documentació del s.XVIII sota el règim de Nova Planta, que en aquest encapçalament, com en tants altres llocs d'aquests i d'altres documents de l'època de les llibertats, es parli sempre del *bé públic y utilitat comuna* i mai del bé i del servei del rei, que serà el que predominarà, i de molt, en la documentació posterior al 1714. Un motiu més per replantejar-nos la suposada modernitat de les monarquies absolutes.

⁸⁴ Vegi's, p.ex., el cap. XX de les primeres *Instruccions*.

Sistematitzant i conceptualitzant (d'una manera no exhaustiva) el contingut dels 46 capítols esmentats, podem dir que les preocupacions i pretensions de la vila són les següents:

- Sobre el dret i la justícia:
- evitar les costes excessives en els processos (caps. 2, 7, 19, 26, 28, 29, 41);
 - millorar el funcionament de la justícia (caps. 3, 4, 18, 26, 27, 33, 35, 41);
 - reforçar i assegurar els drets, les llibertats i les garanties de les persones davant les autoritats, especialment els oficials del rei (caps. 8, 9 i 10: *habeas corpus*; 21, 31, 34);
 - assegurar l'observança de les constitucions, privilegis, costums... (cap. 31);
 - limitar les prerrogatives dels oficials, especialment dels del rei, i castigar-ne els abusos i les contrafaccions (caps. 8, 10, 14 —podria éner un pre-text—; 18, 21, 25, 31, 32, 33, 36);
 - sotmetre a visita els oficials reials de jurisdicció perpetus o vitalicis (cap. 37);
 - millorar la seguretat i l'ordre públic intern i extern (caps. 6, 14, 17, 31, 36, 43, 46);
 - reforçar i atribuir noves funcions a les autoritats reials i municipals;
 - confirmar, renovar⁸⁵ o prorrogar constitucions de corts anteriors (especialment de la darrera); ampliar-ne el contingut (caps. 1, 22, 24, 25);
 - obtenir la confirmació d'antics privilegis i aconseguir-ne de nous per a la Vila (caps. 5, 18, 43);
 - limitar els privilegis d'altres estaments, singularment del militar (caps. 11, 12);
 - suprimir o reduir les exempcions de càrregues d'algunes classes de persones o oficis (caps. 11, 12);
 - reforçar els drets i privilegis de les universitats (municipis) (caps. 12, 13, 15, 24, 32, 43);
 - resoldre conflictes entre universitats (caps. 30, 40);
 - reforçar i afavorir les institucions de Perpinyà (principalment), del Rosselló i «dels Comtats» (caps. 2, 4, 5, 6, 7, 18, 35, 36, 42, 43, 45, 46);
 - reforçar i afavorir les atribucions dels cònsols i, en general, dels regidors de la Vila de Perpinyà, i estendre-les en determinats aspectes a tot o part del Rosselló i Conflent; atribuir-los noves funcions (caps. 2, 6, 8, 10, 36, 42, 43, 44, 45, 46);

⁸⁵ *Innovar* en el llenguatge de l'època.

— estendre a Perpinyà i als perpinyanesos alguns privilegis de Barcelona i d'alguna altra ciutat (caps. 40, 45);

— defensar les terres de conreu dels ramats, però permetent-los l'aprofitament dels erms (cap. 16).

Sobre el General:

— modificar la composició de les bosses d'insaculació de Perpinyà per a oïdors i diputats del General incloent-hi els mercaders matriculats de Perpinyà (cap. 23);

— reduir els drets (=impostos) del General, equiparant tot el país a Barcelona (cap. 23);

— reduir les despeses excessives del General (cap. 23);

— despeses que es vol que vagin a costa del General (cap. 46);

— reformació dels oïdors i diputats; funcions noves que es vol que assumixin (caps. 31, 46);

La redacció d'aquestes *Instruccions* ens revela un excel·lent coneixement del dret i de les institucions de govern, justícia i hisenda del moment i del funcionament i problemàtica llur, així com un llenguatge jurídicament i institucionalment precís però alhora entenedor, la qual cosa vol dir que en la redacció hi havien d'intervenir especialment, a més dels cònsols, advocats que eren membres del Consell de la Vila o que estaven al seu servei. Suposem que, en viles més petites, sense tants recursos i amb menys juristes, la redacció i l'assessorament de les seves instruccions i súpliques seria més deficient.

Cada capítol comença amb un *proemi* (que avui en diríem exposició de motius), al qual segueix el que haurà d'ésser la part dispositiva que se suplica a la Cort i o al rei que sigui *estatuyt y ordenat*. El proemi és relativament llarg —més que el que podem dir-ne la part dispositiva—, i narra o es refereix a un fet o tipus de fets que justifiquen el que es demana (solen ésser mals que es volen evitar). És, doncs, un estil anàleg al de les constitucions (si bé, en aquestes, el proemi no és tan concret).

Tot i la solidesa i coherència de l'argumentació i la correcció jurídica de tot el text de les *Instruccions*, hi veiem un llenguatge menys «tècnic» o críptic del que trobem en la literatura jurídica i en els documents judicials de l'època, amb pràctica absència del llatí i d'aforismes jurídics, al contrari del que era corrent en aquells, potser perquè en la redacció de tals instruccions hi intervingien també llecs en dret i perquè anava adreçat a uns braços en què la majoria dels seus membres no eren juristes, especialment els del braç reial i del militar. També aquesta característica és comuna amb molta de la documentació de les corts⁸⁶ i amb les constitucions i capítols, cosa lògica per tal com el contingut

⁸⁶ En la Cort de 1585, mentre que la major part del Procés del Protonotari és en llatí, l'ús d'aquesta llengua és molt escàs en el Procés del Braç Reial.

d'aquests provenia de les corts i, en última instància, de documents com el que ara comentem.

Pel que fa al contingut de les *Instruccions*, direm que expressen les preocupacions i els desitjos dels perpinyanesos i especialment de la mà major o classes dominants burgeses, però que tanmateix no les veiem, en general, contradictòries amb els interessos de les altres mans. Hi notarem la contradicció entre, d'una banda, voler reforçar els drets i llibertats i garanties, imposar penes i cauteles i limitacions especialment als oficials reials i al portantveus de governador i als seus oficials, i, d'una altra, voler millorar la seguretat i l'ordre públic exterior i interior; hi observem confusions ocasionals entre la voluntat d'assegurar la pau pública —que serveix de pretext— i els interessos de col·lectius i de persones —tant de la ciutat i de la terra com dels diversos oficials— que les *Instruccions* volen afavorir o limitar. El rei era lluny i, per a ell, Catalunya, i el Rosselló, eren una peça més d'un immens tauler d'escacs de dimensió planetària. Barcelona era més a prop, però no hi havia voluntat ni consciència de col·laborar a la solució dels problemes del Rosselló, que era espremut fiscalment com la resta de Catalunya per una Generalitat més o menys centralitzada. I una administració reial i baronal feudalitzada, corcada per la concepció patrimonial dels drets i dels oficis, per les enemistats i bandositats, i pels arrendaments i sotsarrendaments d'oficis i de drets, deixava les universitats com a les úniques institucions representatives, «democràtiques» —malgrat totes les seves limitacions—, tot el qual justificava —creiem que de debò— les peticions de més atribucions i d'estendre-les a tot el Comtat, i de reforçar l'existència d'una administració separada de la de la resta de Catalunya⁸⁷.

Tot —molts oficis, impostos...— s'arrendava i se sotsarrendava, i fins i tot alguns s'alienaven a perpetuïtat. L'arrendament dels drets (impostos o no) els encaria i feia que només una petita part del que es collia arribés al rei, a la Generalitat, a les universitats...; això creava una xarxa d'interessos que conspiraven per la creació o augment d'impostos, pel seu arrendament i pel manteniment, si més no dels que ja hi havia, en contra dels interessos de la majoria. L'arrendament dels oficis en minvava el sou o en deixava amb sense els que realment els servien, que havien d'extorquir il·legalment els súbdits per subsistir; i era causa que aquests servidors no tinguessin la competència necessària ni la voluntat d'aplicar-s'hi i de servir-los degudament. De tot això les *Instruc-*

⁸⁷ Aquestes pretensions, començades a manifestar en els capítols del *Nou Redreç* de Perpinyà a la Cort de 1563-64, serien l'origen de l'anomenat *Partit de la Desunió* (R. BES, *Les relations entre la ville de Perpignan et la cité de Barcelone 1573-1644. Un cas de divorce sans concertement mutuel*, Mémoire de Maîtrise, Toulouse-Le Mirail, 1980-81; R. SALA, *Dieu, le roi, les hommes. Perpignan et le Roussillon (1580-1830)*, Perpinyà 1996, pp. 28-29 i 38-39 (citats per E. SERRA, *Perpinyà, una vila a Corts...*, pp. 578-579, n. 14).

cions se'n fan repetit ressò i hi volen posar remei. No hi ha, en canvi, cap queixa contra el caràcter vitalici de molts oficis —que es devia trobar natural—, però sí que hi ha alguna suspicàcia i prevenció.

3.2. La consulta de micer Paulo Pla sobre les diferents *Instruccions de la Vila de Perpinyà* als seus síndics a la Cort de 1585

Paulo Pla era un destacat eclesiàstic —canonge de Barcelona, abat comendatari de Sant Pere de Galligants⁸⁸— i jurista que en la seva vida exercí alts oficis i tingué destacades actuacions polítiques⁸⁹: diverses ambaixades a la Cort per compte del General (1562, 1565...), adjunt a un doctor del Reial Consell civil (1565), actuacions capdavanteres en diverses corts generals (1563-64, 1585...) com a membre del braç eclesiàstic, provisor de greuges a la de 1563-64⁹⁰, sotsdelegat de l'impost de Croada i comissari de l'Excusat, assessor ocasional de la Deputació⁹¹... Ja hem esmentat la seva participació en la Cort de 1585, en la que fou membre destacat de la comissió de constitucions⁹² i de la de greuges pel braç eclesiàstic⁹³; i li encomanà, proposat també pel braç eclesiàstic,

⁸⁸ V. supra p. 746.

⁸⁹ Pérez Latre diu que *el 1562, gaudia ja d'un prestigi consolidat* (PÉREZ LATRE, «Dogmatitzadors de males doctrines». *Els juristes i les institucions en una època de torbacions (1563-1602)*, p.375); potser va néixer poc després de 1534, any d'entronització del Sant Pare Paulo III, motiu pel qual li seria imposat tal nom a una criatura que estaria ja destinada des del naixement a la carrera eclesiàstica. Sarrovera, a la Cort de 1599, diu que l'abat Pla és mort; com que Pla fou abat de Sant Pere de Galligants fins al 1587 (R. CORTS et al., *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, s.v. *Galligants, Sant Pere de*), hem de situar la seva mort entre els dos anys esmentats si bé creiem que devia morir el mateix 1587, per tal com la dignitat d'abat comendatari —eufemisme per designar un abat no resident però titular de les rendes— solia esser vitalícia (v. supra p. 746 i n. 57). Un Paulo Pla, Ardiaca del Penedès i canonge de la Seu de Barcelona, va atorgar testament a Barcelona el 28-5-1623 davant el notari Antoni Joan Fita (AHPB, notari Antoni Joan Fita, *Inventaris y Almonedas*, llibre IV, 1623-1624, llig. 34, s.f.), però no creiem que fos el personatge que ens ocupa —si ho fos, no seria certa l'afirmació de Sarrovera a la Cort de 1599, cosa improbable—; potser es tractava d'un nebot seu; sigui qui sigui, aquest darrer Paulo Pla fou també canonge de Barcelona, Vicari General del Bisbat (1601), oïdor de la Deputació als triennis 1602-05 i 1617-20, i Sotsdelegat del Tribunal del Breu Apostòlic (PÉREZ-LATRE, *op. cit.*, pp. [376-377]).

⁹⁰ Vid. p. ex. les sentències transcrites a O. OLEART, *Las sentencias de «greuges»...*, pp. 280-284.

⁹¹ En general, traiem aquestes dades de Miquel PÉREZ LATRE, «Dogmatitzadors de males doctrines». *Els juristes i les institucions en una època de torbacions (1563-1602)*, Fundació Noguera, en preparació de publicació, § *Paulo Pla*, pp. [375-377], que l'autor ha tingut l'amabilitat de deixar-nos consultar.

⁹² V. supra p. 746 i n. 58.

⁹³ ACA, Reial Patrimoni, Batllia General, classe 5^a A, vol. 20, f. 169v (dec aquesta informació a Oriol Oleart).

juntament amb don Plegamans de Marimon pel braç militar i Miquel Sarrovira pel braç reial, la redacció d'un *llibre de serimonies* de les corts⁹⁴, llibre que es va publicar el 1599 i del que figura com a autor únicament Sarrovira. No és estrany que Perpinyà, la segona ciutat de Catalunya —si bé només amb el títol de 'vila'—, contractés els serveis d'un jurista tan prominent.

L'informe o dictamen de micer Paulo Pla sobre les *Instruccions* de la Vila de Perpinyà als seus síndics a la Cort porta l'encapçalament següent:

«Resolucions fetes per lo senyor micer Paulo Pla, advocat nostre, sobre de les Instruccions trameses per los senyors cònsols i dotzena de les Corts de Perpinyà als syndichs de Perpinyà, vuy residents en Montsó».

Aquestes *Resolucions* consisteixen en unes breus anotacions, en document a part, a cada un dels capítols de les *Instruccions* que ja hem examinat, en les que indica la pertinença o no del que la Vila demana i la millor manera —jurídica, però també política, amb consells de fina estratègia parlamentària— d'aconseguir-ho, així com aconsella d'afegir, modificar o suprimir, en el seu cas, els termes de les peticions. Com a membre de la comissió de constitucions, Paulo Pla també informa la Vila de Perpinyà de si alguns capítols ja hi han estat tractats, i, en algun cas, de si ja han estat sotmesos a la consideració del rei i decretats per aquest.

Els consells que dona Paulo Pla en aquestes *Resolucions* sobre les peticions de la Vila són del tipus següent⁹⁵:

— si li semblen bé o no: li semblen bé en la majoria dels casos, hi posa inconvenients o hi suggereix modificacions en uns quants, hi és totalment contrari en molt pocs;

— si «és cosa justa» o no (a vegades diu: *és justíssim*: 1es).

Instruccions caps. 33 —sense numerar—, 34, 42 i 46);

— si convé o no;

— si és oportú o no de demanar-ho;

— si ja està disposat per alguna norma vigent (1es *Instr.* cap. 4, suplement cap. 1);

⁹⁴ Procés familiar del Braç Eclesiàstic, ACA, Reial Patrimoni, Batllia General, classe 5^a A, vol. 20, ff. 45rv i 49r; E. SERRA, *Cort General de Montsó (1585)* [...]. *Procés familiar del Braç Reial*, pp. 75-76. Sobre la conclusió de l'obra i la retribució a l'autor o autors, vegeu el Procés familiar del Braç Reial, ACA, Generalitat, vol. 1045, 7-7-1599, ff. 436v-437r (dec aquesta informació a Josep Capdeferro).

⁹⁵ Citem les instruccions i els capítols a què es refereixen els informes de Paulo Pla només en els casos més específics. La gran majoria d'aquestes *Resolucions* coincideixen amb unes notes que hi ha al final de cada capítol de les *Instruccions* i que semblen afegides posteriorment. Aquestes notes són més breus que les *Resolucions* corresponents, i, en algun capítol, contradictòries amb aquelles.

- que els altres braços no s'hi avindran (1es Instr. cap. 33; 2es Instr. cap. 1);
- quins efectes ha de tenir allò que es demana: nul·litat, penes, suspensió o privació d'ofici i o de salari...
- que cal demanar-ho generalment per a tot Catalunya i no només per a la Vila de Perpinyà i o Comtat del Rosselló (1es Instr. cap. 7, 2n par., cap. 24);
- que s'expliqui més bé —en algun cas, més extensament— el mal, el desordre, la injustícia que es vol evitar amb el que es demana;
- que no cal o que no és convenient *tan llarga narrativa* (ço és, que cal abreujar la redacció del capítol, especialment el proemi o exposició de motius) (1es Instr. cap. 30);
- que *és notori agravi y dels més principals [...] y [...] cruels que mai se sia fet en Cathalunya* (respecte de l'execució sumariíssima d'en Marc Antoni Forner per haver suposadament passat a França 400 cavalls des de Catalunya, 1es Instr. cap. 31⁹⁶);
- que és mera gràcia;
- que ja ha estat *apuntat per les 18 persones* (la comissió de constitucions de la Cort, de la qual forma part el mateix consultent Paulo Pla) (1es Instr. caps. 18, 19, 28, 37, 41; 2es Instr. cap. 2);
- que *està ja apuntat per les persones que tenen càrrech dels agravis* (*Instr. fetes per [...] micer Ayllà* cap. 14);
- que el rei no pot revocar privilegis a Catalunya (2es Instr. cap. 1);
- que per regalia i per dret comú, toca al rei la interpretació dels privilegis (1es Instr. cap. 30);
- com cal demanar-ho:
 - per constitució (d'abast general) (1es Instr. caps. 13, 22, 29);
 - per capítol del Redreç del General (1es Instr. caps. 23, 46; 5es Instr. caps. 1, 2, 6);
 - per acte de cort (*quan per lley general no-s puga, demanar-ho particularment per la Vila de Perpinyà per Acte de Cort, y si altrament no-s pot obtenir, serà bé se deman per privilegi* (1es Instr. cap. 38);

⁹⁶ El cas de l'execució (gairebé assassinat, per haver estat fet frontalment contra l'ordenament jurídic vigent) va tenir una gran transcendència política i social i va enverinar les relacions entre el rei i els catalans fins a la revolta dels Segadors. A mi me n'interessa destacar, no pas l'abús i la il·legalitat de les autoritats reials ni la transcendència del contraban de cavalls (ningú no va discutir ni el dret del rei de prohibir-lo i castigar-lo ni la conveniència de fer-ho), sinó l'impacte psicològic i moral que la mort de Marc Antoni Forner va causar en els catalans de l'època, acostumats a aguantar estoïcament tota classe d'abusos del rei i dels diversos estaments (bandolerisme, corrupció, impostos excessius, parasitisme, multiplicació d'oficis inútils i d'exempcions...); però aquella mort els va horroritzar, escandalitzar, indignar..., com mostren a balquena els documents de l'època. I, tanmateix, van aguantar fins al 1640 (el rei no va reconèixer mai que la mort de Forner era contra dret, ni la va reparar), i encara perquè van cremar una església.

per privilegi (d'abast particular) (1es Instr. caps. 17, 35, 39, 43; 2es Instr. cap. 3; *Capítols [...] del nou Redrés*⁹⁷ caps. 58, 59);
 per greuge (1es Instr. caps. 13, 21);
 per justícia (contenciosa entre les parts interessades) (1es Instr. cap. 40);
 per gràcia (5es Instr. caps. 3, 4, 5; *Capítols [...] del nou Redrés* caps. 12, 49);
 per observança de les constitucions i altres disposicions (2es Instr. cap. 4, *Capítols [...] del nou Redrés* cap. 21);
 — *Y en quant se allega consuetud [...], és menester provar-la y, tenint aquella, no és necessitat demanar-ho per gràcia* (1es Instr. cap. 15);
 — *que no és cosa de Cort, y ja es negocia per altra via y's té sperança de bon èxito* (1es Instr. cap. 44);
 — *ha-se de demanar ab temps perquè, no concedit-se com està apuntat, se pugan posar els dissentiments necessaris* (2es Instr. cap. 4).

4. CONCLUSIÓ

Queda molt per fer i per saber encara sobre les corts catalanes. Pel que fa al tema que ens ha ocupat en la comunicació present i els seus connexos, volem insistir en l'interès de conèixer el nombre, el nom, la residència i l'especialitat dels juristes que assistiren a les corts, quin percentatge en representaren, i quines tasques hi desenvoluparen; i, en relació amb aquesta participació, ens queda també molt per saber de les vicissituds d'elaboració, negociació, aprovació, promulgació i publicació de les diferents constitucions i capítols en concret.

5. BIBLIOGRAFIA CITADA

- ALCOVER, A. M., i MOLL, F. de B., *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 vols. Palma de Mallorca, 1926-1968.
 ALVARADO, Javier, *Historia de la literatura jurídica en la España del Antiguo Régimen*, vol. I. Madrid, 2000.
 ARRIETA ALBERDI, Jon, «El Consejo de Aragón y las Cortes catalanas». In *Les Corts a Catalunya. Actes...*, pp. 245-255.
 —, *El Consejo Supremo de la Corona de Aragón (1494-1707)*. Zaragoza, 1994.
 BERART, Gabriel (?-1640), *Discurso sobre la celebración de Cortes de los fidelísimos reinos de la Corona de Aragón, escrito por orden del Supremo Consejo de Aragón*. s.l., s.a.

⁹⁷ Ací Paulo Pla comenta uns *Capítols autèntichs extrets del nou Redrés [...] enviats autèntichs ab les decretacions que en Madrit se feren*.

- BES, René, *Les relations entre la ville de Perpignan et la cité de Barcelone 1573-1644. Un cas de divorce sans consentement mutuel*. Mémoire de Maîtrise. Université Toulouse-Le Mirail, 1980-81.
- BOSCH, Andreu, *Summari, índex o eptome dels admirables y nobilíssims títols de honor de Catalunya, Rosselló y Cerdanya, y de les gràcies, privilegis y prerrogatives gosan segons les pròpies y naturals lleys*. Perpinyà, 1628. Reedició anastàtica a Barcelona el 1972.
- BROCÀ Y DE MONTAGUT, Guillermo M^a de, *Historia del Derecho de Cataluña, especialmente del Civil...*, vol. I. Barcelona, 1918. Reedició anastàtica, amb introducció i apèndix bibliogràfic, a Barcelona, 1985.
- , «Juristes i juriconsults catalans dels segles XIV-XVII». In *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*. Barcelona, 1919-1920, pp. 483-515.
- CALLÍS, Jaume (1370-1434), *Extragravatorium curiarum*. Imprès a Barcelona el 1518.
- CÀNCER, Jaume (1559-1631), *Variarum resolutionum iuris cesarei, pontificii et municipalis Principatus Cataloniae*. Barcelona, 1594.
- CAPDEFERRO I PLA, Josep, *Els assessors ordinaris de la Diputació del General de Catalunya als anys previs a la revolució de 1640*. Treball d'iniciació a la recerca. Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 1999.
- , *Una aproximació a l'activitat dels assessors ordinaris de la Diputació del General de Catalunya al segle XVII*. In Josep SERRANO DAURA (cur.). *El territori i les seves institucions històriques. Actes*. Barcelona, 1999, vol. II, pp. 687-702.
- , «Joan Pere Fontanella: el dret al servei de la pàtria». In J. ALBAREDA (coord.), *Del patriotisme al catalanisme*. Vic, 2001, pp. 51-70.
- , «La participació de Girona a la Cort General de Catalunya de 1599». In *Actes del XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó*. En premsa.
- Constitutions y altres Drets de Catalunya compilats en virtut del capítol de cort LXX-XII de las Corts per la S.C. y R. majestat del rey don Philip IV nostre senyor celebradas en la ciutat de Barcelona any M.D.CC.II*. Barcelona, 1704.
- CORTS, R.; GALTÉS, J. y MANENT, A., *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, 3 vols., Barcelona, 1998-2001.
- CYADC, V., *Constitutions y altres Drets...*
- EGEA FERNÁNDEZ, J., «Les *Varia Resolutiones* i les *Allegationes Iuris* de Jaume Càncer». In *Revista Jurídica de Catalunya* 4 (Barcelona, 1981), pp. 821-843.
- EGEA, J., y GAY, J. M., «Eficàcia de les normes a la tradició jurídica catalana des de la Baixa Edat Mitjana fins al Decret de Nova Planta». In *Revista Jurídica de Catalunya*, 2 (abril-juny 1979), pp. 149-294, i 3 (juliol-setembre 1979), pp. 505-586.
- ELLIOTT, J. H., *La revolta catalana. 1598-1660. Un estudi sobre la decadència d'Espanya*. Barcelona, 1966.
- FERRER, Miquel (1526-?), *Observantiae aliquae huius regiae audientiae Cataloniae [...], ad illius memoriam, olim repilogate, et nunc anno MDLXXXVI, propter curias generales novissime Montissoni anno videlicet MDLXXXV celebratas...*, s.a i s.l.
- FERRO I POMÀ, Víctor. *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic, 1987.
- , «Los juristas catalanes de los siglos XVI y XVII», in J. ALVARADO, *Historia de la literatura jurídica...*, vol. I, pp. 153-166.
- FONTANELLA, J. P., *De pactis nuptialibus tractatus*. Barcelona, 1612.

- GEC. V., *Gran Enciclopèdia Catalana*.
Gran Enciclopèdia Catalana, 15 vols., Barcelona, 1970-1980.
- GRASES I GRALLA Francesc, *Epítome o compendi de les principals diferències entre les lleys generals de Catalunya y los capítols del redrés o ordinacions del General de aquella*. Barcelona 1711. Reedició a cura de M. A. MÁRQUEZ SANTOS, in *Initium...*, 2 (Barcelona, 1997), pp. 667-730.
- LALINDE, Jesús, «El pensamiento jurídico de Jaume Callís». In Tomàs de MONTAGUT, *Història del pensament jurídic*. Barcelona, 1999, pp. 107-118.
- , *La persona y la obra del jurisconsulto vicense Jaime Callís*. Vic, 1980.
- Les Corts a Catalunya. Actes del Congrés d'Història Institucional*. 28, 29 i 30 d'abril de 1988. Barcelona, 1991.
- MATEU I SANÇ, Llorenç, Vid. MATEU I SANÇ, Llorenç.
- MATEU Y SANÇ, Llorenç, *Tratado de la celebración de Cortes Generales del Reino de Valencia*. Madrid, 1677.
- MIERES, Tomàs (1400-1474), *Apparatus super Constitutionibus Curiarum generalium Cathalonie*. Imprès a Barcelona el 1533.
- MOLAS I RIBALTA, Pere, «La Reial Audiència i les Corts de Catalunya». In *Les Corts a Catalunya...*, pp. 192-197.
- OLEART I PIQUET, Oriol, «Els notaris dels braços de la Cort General de Catalunya al segle XVI». In Josep M. SANS I TRAVÉ (coord.), *Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya en honor de Raimon Noguera*. Barcelona, 1988.
- , *La Cort General de Catalunya: procediment i atribucions*. Tesi de llicenciatura mecanografiada. Facultat de Dret de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1983.
- , *Els greuges de Cort a la Catalunya del segle XVI*. Tesi doctoral mecanografiada. Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona, 1992.
- , «Organització i atribucions de la Cort General». In *Les Corts a Catalunya...*, pp. 15-24.
- , «Las sentencias de greuges: un aspecto jurisdiccional de las Cortes catalanas en el siglo XVI», in J. AGIRREAZKUENAGA & M. URQUIJO (eds.), *Contributions to European Parliamentary History*, Bilbao. 1999, pp. 261-289.
- OLIBA, Antoni (1534-1601), *De jure fisci*. Barcelona, 1600.
- , *Commentariorum de actionibus....*, Barcelona, 1606. Reedició anastàtica a Barcelona el 1998.
- , *De Iure Fisci...*, Barcelona, 1600.
- «Ordenacions fetes per lo Molt Alt Senyor En Pere Terç Rey d'Aragó sobre lo regiment de tots los officials de la sua Cort». In Próspero de BOFARULL I MASCARÓ. *Procesos de las antiguas Cortes y Parlamentos de Cataluña, Aragón y Valencia, custodiados en el Archivo General de la Corona de Aragón*, tom V, Barcelona, 1850.
- PALOS, Joan Lluís, *Els juristes i la defensa de les constitucions: Joan Pere Fontanella (1575-1649)*. Vic, 1997.
- PEGUERA, Lluys de, *Practica, forma y estil de celebrar Cortes Generals en Catalunya*. Barcelona, 1632. Reedició: Barcelona 1701. Reimpresions anastàtiques: Barcelona, 1974; Madrid, 1998.
- PÉREZ LATRE, Miquel, «Dogmatitzadors de males doctrines». *Els juristes i les institucions en una època de torbacions (1563-1602)*. Fundació Noguera, Barcelona. En preparació de publicació.

- PÉREZ MARTÍN, A., y SCHOLZ, J. M., *Legislación y jurisprudencia en la España del Antiguo Régimen*. València, 1978.
- RIBALTA I HARO, Jaume, «Una *Constitució catalana* per a Espanya: la vindicació romànica d'un passat imaginari», in SALA, Raymond, *Dieu, le roi, les hommes. Perpignan et le Roussillon (1580-1830)*. Perpinyà, 1996.
- SALES, Núria. *Els segles de la Decadència (segles XVI-XVIII)*. In Pierre VILAR (dir.), *Història de Catalunya*, vol. IV, Barcelona, 1989.
- , «Institucions polítiques catalanes en vigílies de la seva abolicció: una tasca històrica urgent. La reedició de la compilació de constitucions de 1588-1599. La publicació dels processos de Cort de 1585-1705». In *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, 13.1 (1993), pp. 275-280.
- , «Diputació, síndics i diputats. Alguns dels errors evitables». In *Pedralbes...*, 15 (1995), pp. 96-97.
- , «Abans del 1714: cap a una democratització de les institucions catalanes». In *La commemoració de l'Onze de Setembre a Barcelona*, Ajuntament de Barcelona 1984, pp. 96-104.
- , *De Tuir a Catarroja*. Catarroja-Barcelona, 2002.
- SARROVIRA, Miquel, *Cerimonial de Corts...* Barcelona, 1599.
- SERRA, Bernabé, *Anotaciones [...] quae in curiis generalibus Cathaloniae inter Brachia quandoque solent...*
- SERRA I PUIG, Eva, «La sindicatura de Rafael Coll síndic de Tuir a les Corts catalanes del 1626». In *Afers. Fulls de recerca i pensament*, 28 (1997), pp. 627-633.
- , «Perpinyà, una vila a Corts catalanes (Montsó, 1585)». In *Afers...*, 28 (1997) pp. 573-626.
- , *Cort General de Montsó (1585). Montsó-Binèfar. Procés familiar del Braç Reial*. Barcelona, 2001.
- , *Cort General de Montsó (1585). Montsó-Binèfar. Procés del Protonotari*. Barcelona, 2001.
- SOBREQUÉS I VIDAL, Santiago, «Història de la producció del dret català fins al Decret de Nova Planta». In *Llibre del II Congrés Jurídic Català*. Barcelona 1972, pp. 80-142. Edició separada: Girona, 1978.
- SOLÉ I COT, Sebastià. «La Cort General a Catalunya. Síntesi de la institució. Projectió posterior a la seva extinció», in Josep SERRANO DAURA (cur.), In *El territori i les seves institucions històriques. Actes*. Barcelona, 1999, vol. I, pp. 117-183.
- SOLÉ I COT, Sebastià, et VERDÉS I PIJOAN, Pere, «L'aportació dels notaris a la societat catalana en els camps del dret, la història, la literatura i la política». In J. M. SANS I TRAVÉ (coord.), in *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona, 1994.